

Factsheet reikwijdte van de functie CVP Wzd

Versie 16 juni 2021, vervolg op factsheet 15 okt 2020

Landelijke faciliteit CVP

Inleiding

Deze factsheet is geschreven voor cliëntenvertrouwenspersonen Wet zorg en dwang (verder te noemen CVP Wzd). De tekst biedt een basis aan CVP-en die in de praktijk ondersteuning bieden aan cliënten in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking en/of mensen met een psychogeriatrische aandoening, mensen met het syndroom van Korsakov, mensen met de ziekte van Huntington en mensen met Niet Aangeboren Hersenletsel (NAH).

Als CVP Wzd kun je te maken krijgen met situaties waarin deze factsheet niet voorziet in een antwoord. De Wzd is een wet in ontwikkeling net als de functie van de CVP Wzd. Deze factsheet is bijgewerkt tot 16 juni 2021. Wijzigingen die zich na deze datum voordoen zullen later dit jaar worden bijgewerkt.

Deze factsheet gaat over het thema 'reikwijdte van de functie CVP Wzd'.

Twee vragen staan hier centraal:

1. Welke cliënten kunnen een beroep doen op de CVP in de Wet zorg en dwang?
2. Over welke thema's kunnen cliënten zich door de CVP Wzd laten ondersteunen?
Kan de CVP Wzd een cliënt ook ondersteunen als zijn vraag of klacht eerder thuishoort in de Wet kwaliteit klachten en geschillen zorg (Wkkgz)?

Het is belangrijk dat een CVP Wzd ook op de hoogte is van de recente uitspraken. Op www.rechtspraak.nl kunnen veel voorbeelden gevonden worden die van betekenis kunnen zijn voor de werkzaamheden van een CVP.¹

1. Welke cliënten kunnen een beroep doen op de CVP in de Wet zorg en dwang?

De Wzd maakt geen onderscheid: elke cliënt die onder de reikwijdte van de Wzd valt, mag zich wenden tot de CVP Wzd. Ook de vertegenwoordigers van cliënten die onder de reikwijdte van de Wzd vallen kunnen zich wenden tot de CVP Wzd. Dit betekent dat zodra een cliënt onder de reikwijdte van de Wzd valt, ook als er (nog) geen sprake van onvrijwillige zorg, de cliënt en de vertegenwoordiger wel recht heeft op advies en bijstand van de CVP.

VWS heeft in een toelichting op 20 januari 2021 aangegeven dat cliënten die in een niet geregistreerde locatie verblijven, niet onder de reikwijdte van de Wzd

¹ Zoektermen kunnen zijn: Huntington, Korsakov, samenloop Wzd en Wvvgz, psychogeriatrische aandoening, verstandelijke beperking, Rechterlijke machtiging of Inbewaringstelling.

vallen omdat de zorgaanbieder ervoor gekozen heeft om geen onvrijwillige zorg te verlenen. Die cliënten mogen wel een beroep doen op de CVP Wzd maar de CVP Wzd geeft op die locaties geen voorlichting en de zorgaanbieder is niet verplicht om de ondersteuning door de CVP onder de aandacht van cliënten en hun vertegenwoordigers te brengen.

De door deze uitleg ontstane situatie is dat de CVP Wzd alle cliënten zoals hieronder beschreven mag ondersteunen, maar niet op alle locaties voorlichting mag geven. In de niet geregistreerde locaties is de Wzd niet van toepassing en hoeft de zorgaanbieder de CVP Wzd dus ook alleen toegang te verlenen als de cliënt de CVP Wzd om ondersteuning heeft gevraagd.

Welke cliënten vallen onder de Wzd?

De Wzd noemt een aantal groepen cliënten:

- Cliënten die een Wlz-indicatie hebben met als grondslag een verstandelijke beperking of een psychogeriatrische aandoening en zorg ontvangen.
- Cliënten met als grondslag een verstandelijke beperking of psychogeriatrische aandoening die gebruik maken van zorg op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo 2015), Zorgverzekeringswet (Zvw) of Jeugdwet. Voor deze cliënten is een verklaring van een ter zake kundige arts nodig.
- Cliënten met een gelijkgestelde ziekte of aandoening.
Het gaat daarbij om cliënten met niet aangeboren hersenletsel (NAH), mensen met het syndroom van Korsakov en mensen met de ziekte van Huntington. En dan alleen als er sprake is van vergelijkbare gedragsproblemen of regieverlies als bij een verstandelijke beperking of een psychogeriatrische aandoening en de zorg vergelijkbaar is met de zorg die nodig is bij psychogeriatrische aandoening of een verstandelijke beperking. Deze groep cliënten valt onder de Wzd als zij een Wlz indicatie hebben of een verklaring van de ter zake kundige arts. VWS bekijkt of de gelijkgestelde ziekten of aandoeningen verder moet worden uitgebreid, waaronder mensen met autisme en MS.

Hoe komt de verklaring van een arts tot stand?

Cliënten die geen Wlz indicatie hebben, kunnen via een *verklaring* van een ter zake kundige arts alsnog onder de reikwijdte van de Wzd worden gebracht. Een diagnose is op dat moment niet genoeg. Een cliënt moet ook aangewezen zijn op zorg, zoals omschreven in de Wet zorg en dwang.

Het standpunt van VWS is dat het voldoende is als de behandelaar van een cliënt een diagnose verstandelijke beperking of psychogeriatrische aandoening of een gelijkgestelde aandoening heeft vastgesteld, dit kan ook de eigen huisarts, specialist of een arts verstandelijk gehandicapten of specialist ouderengeneeskunde zijn. Actiz en VGN bereiden nog een format voor.

Wat wordt verstaan onder zorg?

Onder *zorg* wordt verstaan de zorg van een zorgaanbieder jegens een cliënt die kan bestaan uit bejegening, verzorging, verpleging, behandeling, begeleiding,

bescherming, beveiliging, en onvrijwillige zorg waarbij de wet 9 vormen onderscheidt.

Wanneer mag onvrijwillige zorg worden toegepast?

Allereerst moet gekeken worden of de cliënt onder de reikwijdte van de wet valt. Maar dit betekent nog niet dat onvrijwillige zorg toegepast kan worden, dat kan pas als aan de voorwaarden van de Wzd is voldaan.

Het betekent wel dat een cliënt aanspraak kan maken op de rechten die in de Wzd zijn vastgelegd, waaronder de ondersteuning van een CVP Wzd.

Wanneer is welke wet van toepassing?

Voor cliënten met een psychiatrische aandoening is de Wet Bopz vervangen door de Wet verplichte ggz (Wvvggz). Dit betekent echter niet dat cliënten met psychiatrische problematiek niet onder de Wzd kunnen vallen. Als sprake is van dubbele problematiek (naast een psychiatrische stoornis ook een verstandelijke beperking of een psychogeriatrische aandoening) moet goed in kaart worden gebracht welke zorgbehoefte een cliënt heeft. Past hij beter in een verpleeghuis of een instelling voor verstandelijk gehandicaptenzorg of toch de psychiatrie? Als dat laatste het geval is, gaat een cliënt over naar de Wvvggz en moet hij in veel gevallen verhuizen naar een locatie of accommodatie in het kader van de Wvvggz, tenzij een zorgaanbieder beide wetten bedient. Een zorgaanbieder moet daarvoor zijn locaties en ook accommodaties registreren als Wzd-locatie en accommodatie en als Wvvggz-locatie en accommodatie, en alle daarbij behorende verplichtingen ook in acht nemen. Voor zover bekend zijn er geen zorgaanbieders die zowel de Wvvggz als de Wzd bedienen.

Ook nu geldt dat een CVP Wzd goed in zijn registratiesysteem moet aangeven aan welke cliënten hij ondersteuning heeft geboden, ook als achteraf blijkt dat een cliënt eigenlijk onder de Wvvggz valt.

Als een cliënt onder de Wvvggz valt, kan deze aanspraak maken op een patiëntenvertrouwenspersoon (PVP).

Dit betekent dat een CVP Wzd dus goed in beeld moet hebben of de locaties en accommodaties die hij bezoekt onder beide wetten vallen. Als dat laatste het geval is betekent dit ook dat hij afstemming moet zoeken met de aanwezige patiëntenvertrouwenspersoon. Het kan uiteraard voorkomen dat niet duidelijk is onder welke wet een cliënt valt. Een cliënt heeft op dat moment wel recht op een CVP Wzd.

Leeftijdsgrenzen

De Wzd is niet gebonden aan een leeftijdsgrens. Ook cliënten onder 12 jaar vallen onder de reikwijdte van de Wzd mits voldaan aan de hierboven genoemde criteria. Het is wel zo dat in de Wzd een aantal bijzondere bepalingen zijn opgenomen voor cliënten onder 12 jaar en in de leeftijdscategorie tussen 12 en 16 jaar. Relevant is dat verzet van een cliënt ouder dan 12 jaar tegen zorg altijd relevant is, ongeacht of een cliënt wilsbekwaam is of niet. Er is dan sprake van onvrijwillige zorg. Als het gaat om het uitoefenen van de rechten en plichten van een cliënt is doorslaggevend of een cliënt wilsbekwaam is of niet. Dat is vergelijkbaar met de Wgbo en de Jeugdwet.

➤ 12 jaar en jonger

Als een cliënt jonger is dan 12 jaar nemen zijn ouders of voogden die gezamenlijk het gezag uitoefenen of de ouder of voogd die alleen het gezag uitoefent de beslissing over de zorg en over de uitoefening van de rechten en plichten die voortvloeien uit de Wet zorg en dwang.

Dit betekent dat verzet van een cliënt tegen zorg niet leidt tot onvrijwillige zorg aangezien de mening van de ouders en/of voogden centraal staat. Als zij instemmen met bijvoorbeeld een deur die dicht gaat, is sprake van (vrijwillige) zorg.

➤ 12 – 16 jaar

Voor jongeren tussen 12 en 16 jaar is zowel de mening van de jongere als die van de ouder(s) en/of voogd(en) doorslaggevend. Daarbij is het wel relevant dat de jongere wilsbekwaam ter zake is. Indien er tussen de jongere en de ouders een verschil van mening is, is sprake van onvrijwillige zorg als de jongere zich verzet en ouders instemmen, maar ook als de jongere instemt en de ouders zich verzetten. Verzet van een ter zake wilsbekwame jongere geldt *wel* als verzet.

➤ 16 jaar en ouder

Een cliënt die 16 jaar of ouder is mag zelfstandig een beslissing nemen over de zorg die aan hem wordt verleend en de rechten en plichten die uit de Wzd voortvloeien zelfstandig uitoefenen. Een cliënt moet dan wel wilsbekwaam ter zake zijn. In de Wzd is bepaald dat als een cliënt wilsbekwaam ter zake is en zijn vertegenwoordiger zich verzet, toch sprake is van zorg en niet onvrijwillige zorg. Dit geldt ook als een vertegenwoordiger mentor of curator is.

Betekenis van leeftijdsgrenzen voor CVP Wzd

Elke cliënt die onder de reikwijdte van de Wzd valt, heeft recht op ondersteuning van een CVP Wzd. Het is daarbij niet relevant of een cliënt wilsbekwaam is of niet en/of welke leeftijd een cliënt heeft. Het is ook niet noodzakelijk dat er toestemming is van een ouder, familielid, een voogd of een mentor of curator. De leeftijdsgrenzen zijn wel belangrijk om te bepalen of er sprake is van zorg of onvrijwillige zorg. Als er een verschil van mening is tussen een vertegenwoordiger en een cliënt is er altijd de mogelijkheid om ondersteuning te krijgen van twee CVP-en: een voor de cliënt, en een voor de vertegenwoordiger.²

Samenloop met de Jeugdwet

Een cliënt met een verstandelijke beperking onder de 18 jaar valt niet automatisch onder de Wzd. Er moet dan wel aan de eerdergenoemde criteria zijn voldaan (een verklaring of een Wlz-indicatie). Een jongere mag een beroep doen op de CVP Wzd maar kan zich ook wenden tot een jeugdvertrouwenspersoon zoals geregeld in de Jeugdwet, van het AKJ/zorgbelang. Ook hier is belangrijk dat de CVP Wzd goed registreert aan wie hij ondersteuning biedt, ook als achteraf blijkt dat een cliënt onder de Jeugdwet valt en niet onder de Wzd. Daar hoort ook goede afstemming bij met een jeugdvertrouwenspersoon.

² Zie factsheet; feiten en visie op de vertegenwoordiger en de CVP Wzd

Accommodatie en locatie

In de Wzd wordt in artikel 57 lid 1 benoemd dat een CVP Wzd ondersteuning biedt aan elke cliënt die onder de reikwijdte van de Wzd valt en/of diens vertegenwoordiger. De ondersteuning gaat dus verder dan alleen cliënten die in een Wzd-accommodatie verblijven. Ook cliënten die in een locatie verblijven of thuis wonen hebben recht op ondersteuning van een CVP Wzd.

2. Inhoud van de thema's van de ondersteuning van een CVP

De Wzd benoemt een aantal specifieke thema's maar tegelijkertijd is het begrip 'zorg' heel breed geformuleerd, waardoor cliënten op zeer veel onderwerpen kunnen worden bijgestaan door een CVP Wzd.

In artikel 57 lid 1 Wzd wordt nader gespecificeerd over welke thema's een CVP Wzd ondersteuning kan bieden: aangelegenheden die samenhangen met het verlenen van onvrijwillige zorg, opname en verblijf in een accommodatie of het doorlopen van een klachtenprocedure. Dit betekent dat een CVP Wzd over een zeer groot aantal onderwerpen ondersteuning kan bieden.

De Wzd kent een zeer brede definitie van zorg (artikel 1 lid 3 Wzd): bejegening, verzorging, verpleging, behandeling, begeleiding, bescherming, beveiliging en onvrijwillige zorg. Het gaat daarbij dus om meer dan de in de Wzd omschreven 9 vormen van onvrijwillige zorg of om de brede definitie van onvrijwillige zorg: Alles wat de cliënt wel wil en niet mag en alles wat de cliënt niet wil en wel moet. Dat betekent dat de cliënt en diens vertegenwoordiger een beroep kunnen doen op de CVP Wzd als zij het niet eens zijn met de bejegening, verzorging, verpleging, behandeling, begeleiding of bescherming die een cliënt krijgt.

Op basis van de brede definitie van het begrip zorg, is er een grote overlap te zien van onderwerpen die onder de Wzd vallen en de onderwerpen die onder de Wkkgz vallen.

Klachten Wzd of Wkkgz

De Wkkgz (art.14) regelt dat cliënten, vertegenwoordigers en nabestaanden van cliënten kunnen klagen over:

- een gedraging jegens een cliënt in het kader van de zorgverlening;
- de weigering van de zorgaanbieder om een persoon in het kader van de zorgverlening als vertegenwoordiger van een cliënt te beschouwen.

Deze omschrijving lijkt veel ruimer dan de omschrijving die de Wzd geeft van onderwerpen waarover geklaagd kan worden.

In de Wzd (art.55:1) worden de volgende onderwerpen genoemd waarover de cliënt, zijn vertegenwoordiger en de nabestaande van de cliënt een klacht kunnen indienen:

- de toetsing van wilsbekwaamheid (en/of verschil van mening daarover),

- opname van onvrijwillige zorg in het zorgplan, waarbij de brede definitie van onvrijwillige zorg uitgangspunt moet zijn,
- het uitvoeren van onvrijwillige zorg, waarbij de brede definitie van onvrijwillige zorg uitgangspunt moet zijn,
- het toepassen van onvrijwillige zorg buiten het zorgplan om,
- verlof en ontslag,
- beslissingen of verplichtingen van een Wzd-functionaris
- het bijhouden van het dossier, voor zover dat betrekking heeft op onvrijwillige zorg.

Soms is bij voorbaat niet helder waar een kwestie vraag of klacht, over gaat. Of bestaat een klacht uit meerdere onderdelen die onder te brengen zijn bij de Wzd of Wkkgz. In principe kan iedere cliënt die onder de Wzd valt, een beroep doen op de CVP Wzd.

Daar waar een klacht niet over onvrijwillige zorg of andere hierboven genoemde zaken gaat, en het dus geen klacht in het kader van de Wzd is, maakt de CVP Wzd een professionele afweging tot al dan niet (warm) overdragen naar een andere klachtfunctionaris, geregeld in de Wkkgz, Wvvgz, of een andere vertrouwenspersoon.

Wzd-klachten worden behandeld door een Wzd klachtencommissie zoals de Landelijke klachtencommissie onvrijwillige zorg (<https://www.kcoz.nl>). Elke cliënt die onder de reikwijdte van de Wet zorg en dwang valt, mag een klacht indienen bij deze commissie. Daarvoor heeft een cliënt geen toestemming nodig van een vertegenwoordiger (ook als de vertegenwoordiger een curator of mentor is) of een medewerker van de zorgaanbieder.

Belangrijk is dat deze klachtencommissie sneller een klacht moet afhandelen dan onder de Wkkgz. De termijn is twee weken als het bijvoorbeeld gaat om een lopende toepassing van onvrijwillige zorg.

De CVP kan een cliënt ondersteuning bieden als de Wzd-klachtencommissie de klacht ongegrond verklaart, en de cliënt in beroep wil gaan bij de rechter. In de Wzd is een nieuw onderdeel dat een cliënt zowel bij de Wzd-klachtencommissie als bij de rechter een verzoek kan indienen voor schadevergoeding. De CVP kan ook op dit punt ondersteuning bieden, maar treedt niet op als advocaat.

Corona periode en de CVP

Een belangrijk aandachtspunt voor de CVP is artikel 58o van de Wet publieke gezondheid, die op 1 december 2020 in werking is getreden. Ten gevolge van de Tijdelijke wet maatregelen Covid wordt de Wet publieke gezondheid voor 3 maanden gewijzigd (en deze termijn kan steeds worden verlengd). In artikel 58o is vastgelegd dat een CVP ook tijdens Corona toegang heeft tot de locatie en de cliënt, ook als er besmettingen zijn. Cliënten hebben op grond van hetzelfde artikel een bezoekrecht van 1 familielid of naaste. Dit recht mag alleen in zeer uitzonderlijke situaties worden beperkt.

Voor meer informatie:

1. Frederiks, B.J.M. en S.M. Steen. De Wet zorg en dwang. Handleiding voor de praktijk. SDU, Den Haag 2020.
2. Kwaliteitskader cliëntenvertrouwenspersoon in het kader van de Wet zorg en dwang. <https://stichtinglandelijkefaciliteit-cvp.nl/>
3. Abonneer je op de nieuwsbrief Wet zorg en dwang: <https://www.dwanginezorg.nl/wzd>
4. Volg relevante ontwikkelingen op de website dwang in de zorg, waar ook veel informatie is te vinden over diverse handreikingen, standpunten etc. <https://www.dwanginezorg.nl/wzd>
5. Stichting landelijke faciliteit CVP. <https://stichtinglandelijkefaciliteit-cvp.nl/>